

UČITELJSKI
T O V A R S .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 1. oktobra 1866.

List 19.

Umirajoči otrok.

Z Bogom mama, z Bogom ata,
Grem od vas v nebesa zlata,
Tam bom zvezdice prešteval,
K Bogeku se rad usedal, —
Jenjal tam ne bom prositi,
Da tud' vas bom vidil priti.

— 0 —

Otrok domá in v šoli.

(Dalje.)

b) Za poduk zbujenih otrok šola pričakuje. Najdejo se prepogosto starši, ki otrok domá nič ne učé. „Zato plačujem za šolo, da bom otroka tje učiti dal“. Uboga šola, ki dobiva od staršev zanemarjene otroke.

Precej otrok pride gotovo bolj bistrih in od skerbnih staršev podučenih; kako lepo bi napredovali učeniki v šoli s temi, ker so starši že pričeli! Ali kaj početi? Veliko tacih otrok pride v šolo, ki so jih starši komaj govoriti naučili. Ko je treba pred šolo po lepi navadi moliti, ali ko pride na versto v šoli keršanski nauk, kaj je početi, ko vidi katehet ali učenik, kako otroci s perstom okoli čela vertajo in z ročico rogovilijo po obeh straneh obraza in po persih, namesto da bi pobožno napravili sv. križ! Nekako nepriljudno je viditi, ko pride v šolo duhoven, pričnè v sredi 6 — 8 let starih otročičev „Oče naš“ moliti, pa namesto lepega izgovarjanja besedí častitljive molitvice sliši neko žlobodranje po šoli, ki ga

morda otrok sam gotovo ne, pa tudi duhoven ne razumè. Čudno se zdi duhovnu, ko le malo otrok vidi med molitvijo z lepo in spodobno sklenjenimi ročicami. V marsikteri šoli bi se lahko prašala duhoven in učenik prvi mesec, ko pričnó otroci v šolo hoditi: Iz ktereга dela ameriškanskih divjin so neki prišli ti ubožčki v šolo? — Pa še bolj se čudita, ko vidita na dobro znanih obrazih otroških, da ta je iz te, ta iz une hiše domá, kjer prebivajo katoliški starši. To pa ni rečeno od te le ali od une le šole, ampak veljá naj vsem, kjer se nahaja taka zanikernost pri starših.

Res je, da otroci zato hodijo v šolo, da bi se kaj naučili; ali težka je, kjer mora šola prvo dovtetnost za nauk še le buditi. Starši naj bi tedaj svoje male, preden jih pošljejo v šolo, vadili v poslušanjí in učenjí, posebno v potrebnih molitvah.

Otroci umejo po otročje; po nauku prezvedenega podučevavca narodov sv. Pavla naj dajejo starši svojim otročičem lahke dušne hrane. Ali bi ne bilo lepo pa tudi blago kratkočasvanje očetom in materam, saj ob nedeljah in praznikih svoje ljube otročiče zbrati okoli sebe, ter jim pripovedovati prav kratke, prijazne in podučljive zgodbice ali povestice. Kdor bi si jo naj bolje zapomnil, naj bi prejel kako darilce, ali naj bi mu bilo plačilo zadovoljni obraz matere ali očeta, ali obljuba, njegovo pazljivost pohvaliti očetu ali komu drugemu, ki ga otrok spoštuje. Se vé, da tudi s hvalo je treba modro ravnati, ker tudi pri otrocih se kmali pokažeta Adamček in Evica, ki bi rada več bila kot sta.

Tako pečanje z otroci ima svoje težave; od dela vtrudeni materi in od skerbí potertemu tudi skerbnemu očetu bi se pač prileglo kako drugače si počíti; pa spomnita naj se naj večega prijatla otrok, Jezusa, ki vtruden celodnevnega učenja, počitka išče pri ljubljениh jagnjičkih svoje čede, klicaje: „Pustite male k meni!“

S takim in enakim ljubeznjivim ravnanjem bi se pri otročičih kaj lepo bistril um in blažilo serce.

Omenim le še, kako lepo priložnost, um zbujati in serce mečiti, imajo matere, ko učé otroke moliti. Naj potrebneje molitve, ki naj jih otročiči vsaki dan ne le z ustmi, temveč iz nedolžnega otroškega serca k Bogu pošiljajo — kakor križ, Oče naš, Češčena Marija, apostolska vera, priporočilo angeljčku varhu, mora že mati otročiča naučiti. Očitno spoznamo, da v šoli ne znamo tako učiti, kakor zna pobožna mati, zakaj njo je sam Bog naučil težke umetnosti. Naj bolj se prime otroškega serca molitev, ki jo otrok od matere zna; ljubezen, ki jo ima do matere, mu vnema ljubezen do molitve.

Ako otrok že nekaj zna, ko pride v šolo, tudi do šole dobi več veselje. Dobro se mu zdi, ako se vé pervikrat učeniku dobro odrezati; še bolj se trudi, da si ohrani zadovoljnost, ki mu jo učenik izreče za pridni odgovor.

c) Pa ni še dosti, da bi nam pošiljali starši le po umu izbujenih otrok v šolo, po sercu nepopačenih in vbogljivih si želimo. — Veljá že od uma, da se otrokom po nauku staršev naj bolje bistri, se pač ravno tako gotovo še bolj po skerbni izreji materni njih serce blaži. Komu ni znan pregovor, kdo ni prepričan njegove resničnosti: „Jabelko ne pade daleč od drevesa!“ Razlagati ga smem z besedami sv. evangelija: Dobro drevo — dobri starši, rodi dober sad, odredijo navadno dobre otroke; malopridno drevo — malopridni starši, rodi malopriden sad, odredijo navadno malopridne otroke.

Serca ne blaži toliko beseda, kot ga nateguje zgled; posebno zgled tistih, s kterimi je po vezi ljubezni tesno sklenjeno, to so starši. Tako globoko se primejo vtisi lepih ali slabih zgledov, ki jih dobiva otrokovo serce, da res mladeneč ali deklica poti, ki sta jo v mladosti nastopila, tudi v starosti zapustila ne bota. Pobožni duh, ki ga je navdihnila bogoljubna Monika svojemu sinu Avguštinu, mu je tako globoko obtičal v sercu, da tudi zmotenemu, zgubljenemu se niso popolnoma prilegle bukve, v kterih je pogrešal sladko imé Jezusovo.

V vaših rokah, starši! so mlade dovezetne serčica vaših ljubih malih. Skerbite torej, da jih mlade prav izobrazite; naj bodo od začetka široke proti verhu, odperte vsemu, kar je zgorej, kar je lepo, dobro in sveto; ozke navdol, zaperte spačenostim posvetnim. — Kakor hitro zapazite pri otrocih, da med pšenico, ki ste jo sejali, se jame kazati tudi od hudega zasejana ljuljka hudega nagnjenja, — ošabne svojglavnosti, lastnoljubne lakomnosti, togotne nepokorščine, sovražne nevošljivosti; — z vsem trudom skerbite, da se vam ranica, ki jo izdren plevel sercu vaših otrok napravi, smilila ne bo; brez usmiljenja zatirajta hudo pri svojih otrocih. Kedar pripeljete otroke v šolo, naznanite naj terje korenino hudega nagnjenja otrokovega učeniku, da on dalje obrezuje in plevel zatira. Mlado drevesce se nagne, kamor hočete; veliko se ne dá več vravnati.

Tudi pokorščine morajo otroke starši učiti. Otrok čuti dobrotno ljubezen staršev in ta buđi v njem hvaležno vdanost do staršev. Spoštovanje do staršev, je otroku vsa veljava, ki se ji mora vклонiti. Oče so ukazali — mati so rekli — to naj bo otrokom vselej do-

volj in jim je tudi — se vé, kolikor spačena natora človeška dopušča — ako le starši nikdar ne odstopijo od svojega povelja in svojeglavne volje otrokom nikoli ne pusté.

Kdor koli bereš te verstice, morebiti porečeš: „Veste kaj, preveč ste sporočili staršem“. „Če boste toliko zahtevali od njih, se bodo bali otroke vam v šolo voditi — in porečejo: Če moramo vse to starši pri svojih otrocih oskerbeti, preden jih v šolo pošljemo, — kaj bo pa šola delala z otroci?“

Nič se ne boj, dragi moj! Ne bodo se pregnali starši v spolnovanji svojih dolžnosti ne. Vedi, ko bi si res prizadevali vse to dopolnovati, potem bi še le šoli pripravili res dobro njivico, kjer bi njeni nauki nahajali pravo vlago in bi obetali obilo sadú. In ako bi starši vse to storili, preden nam otroke v šolo pošljejo, ako hočemo pri otrocih doseči pravo izrejo, šola in starši bomo imeli z združenimi močmi obilno opraviti.

(Prih. dalje.)

O d g o v o r

na poslednja 3 pisma Tovarševa v l. 11., 12., 13.

„Danica“ je donesla v l. 2., 3., 12—14. spis „o ljudski šoli“ s tem namenom, naj bi se zaumeni o tej današnje dni toliko važni napravi in njenih potrebah nekoliko bolj pojasnili, da bi se zamoglo potem na šolskem polji zdatnije in vspešnije delati, kakor do sedaj, Bogú na čast in korist ljudém. „Tovarš“ pa je pretresal dober kos tega spisa v omenjenih pismih, ter je skušal nekatere njegovih misli omajati in podreti. Čakal sem pretresa še ostalega konca; tega vender še ni na dan, torej pogledjmo, so li one napadene misli tudi zares overžene! G. g. čitatelje pa vljudno prosim, naj vzamó dotične liste D. in T. v roko, in sodijo naj, kdo ima prav. Pričnimo s Bogom! — Pervo pismo (T. l. 11. str. 173 spodej: „V to šolo“ skor do konca) dokazuje, da šole gojilnice s kerš. duhom pervih časov (tacih namreč D. l. 3 str. 18 na koncu želi) niso sedaj nič več mogoče, ker takrat so imeli otroci (str. 173 v. 2. spodej) lepe zglede nad starši in učniki, ki so bili svetniki in večkrat mučeniki za sv. vero; sedaj pa ni več tako. Dovolite vprašati: Kaj naši otroci že nimajo kar nobenih lepih zgledov več? So li vsi starši in učitelji tako slabi in sprideni? Zares huda ob-

tožba brez milosti! Dalje: Mar niso imeli otroci prvih časov nobenih slabih zgledov? Sej vendar vemo iz povestnice cerkvene in življenja mučnikov, da so imeli takrat posamesni otroci ali cele družine koga zmed staršev terdega neznanboga; tudi dedje, babice, strici in teté, bratje in sestré so jim bili prav pogosto ajdje, in dobra polovica ljudi bila je neverna in spridena. Sam Bog tedaj vé, kdaj je bilo več slabih zgledov, takrat, ali danes?

One šole, veli T. str. 174, so bile čisto cerkvene, torej bil je lahko dober duh v njih, ali današnje so pa tudi deržavine, in ta ima pri šolah dostikrat svoje politične namene; šola se mora ravnati po tirjatvah časa. Res so naše šole cerkveno-deržavine; ali dokažite, prosim, kdaj in kje je naša vlada postavno ovirala duha keršanske odgoje? Ga ni ravno pospeševala z dobrimi postavami? Nima li tedaj cerkev v ljudski naši šoli vse oblasti in moči, samo da jo če imeti in zna mladini v korist obračati?

Tirjatve časa pa zadevajo tudi zgolj samo učno tvarino, obliko in način učenja, ker duh keršanski se ne spreminja, kakor naša obleka, ampak je vedno eden in ravno tisti, torej se morajo še celó tirjatve časa vsaj pri kristijanih po njegovih vodilih ravnati.

Dalje dokazuje T. svoje terjenje s tem, da učenci in učeniki, duhovni in svetni, izhajajo vsi iz ljudstva, in ti značijo svoj čas v svojem djanji in nehanji; šole so tedaj takošne, kakoršno je ljudstvo.

Prečudni dokaz! Zares ne bi se ga derznil tolmačiti iz tukej natisnjenih besedi, ali ravno to misel nahajamo določniše in prav otipno l. 13. str. 200 spodej v. 10. „Ljudsko šolo moramo imeti za zerkalo svojega časa“.

Ta dva izreka, sklenjena in v tukajšnji zvezi v ostrem nasprotji duhu kerš. odgoje prvih časov, zamoreta samo to pomenjati: Kakoršno je ljudstvo, iz kterega so učenci in učeniki, dobro, ali hudobno, — taka je tudi šola, dobra, ali hudobna z učenci in učeniki vred (zerkalo namreč kaže zravno obrazove lepote, tudi prav natančno njegove pomanjkljivosti, pege, maroga in lise). In sklep iz teh dveh izrekov zoper kerš. duh prvih časov v naši šoli je ta: Pervi kristijani so bili dobri, pobožni, torej so imeli dobre, pobožne šole; naše ljudstvo ni več tako, torej šole tudi ne morejo več take biti, ker učenci in

učeniki duhovski in svetni izhajajo iz tega ljudstva, in so zerkalo njegovo = taki, kakor ono.

Ali pa sme ta izrek sploh in v vseh rečeh veljati o naši šoli? Ali sme zares biti naša šola *popolno zerkalo* ljudstva ali svojega časa? V *dovoljenih* rečeh: v učni tvarini, načinu učenja pač sme biti; v *nrvnih*, pregrešnih pa Bog ne daj! *Učenci* res značijo svoj čas, so *zerkalo* ljudstva v vseh rečeh, tudi v nerodnostih, napčenostih in pregreških, pa to samo sperva, o začetku šole; ta pa ima ravno zato sveto dolžnost, da odpravlja po moči pri svojih šolarjih slabi in hudobni ta značaj časa. Kaj pa učeniki, ali smejo ti svoj čas značiti, zerkalo ljudstva biti v slabostih in hudobijah? Kdo je kterikrat pri kristijanih kaj tacega učil?! Vedno se je učilo, in se še uči, terdi in tirja, naj bodo učitelji čisto zerkalo pobožnega življenja, pošteni kristijani v besedi in djanji: Torej je duh kerš. lahko v naših šolah, če so tudi zerkalo svojega časa v dovoljenih rečeh in zadevah.

Drugo pismo T. l. 12 spodbija očitaneje v D. l. 12., da je šola precej kriva hiranja in pešanja v kerš. življenji zlasti zavolj napčenega razlaganja kerš. nauka. Ker D. to šoli očita, jej gotovo v dolžnost šteje in od nje tirja, naj bi gorečnost in rast v dobrem množila in širila. Da šola to dolžnost ima, je v D. l. 2. in 3. očitno razloženo; ali g. Svitoslav govore v 1. pismu o teh dveh spisih ne spodbija nikakor te dolžnosti, še le tukaj v 2. pismu se je lotil praznega tega dela in menda samo zato, da bi s prevernjeno podlago prekucnil tudi nanjo postavljeni zid t. j. z overženo dolžnostjo bi overgel tudi neljubo ono očitaneje. Piše pa str. 182 tako: „Od ljudske šole eni *preveč*, drugi *premalo* pričakujejo; prvi terdijo, da ona svet npravno zboljšuje, da odpravlja ubošstvo in siromaštvo, pospešuje delavnost in obertnost; drugi pa, da vsega tega ne more storiti“. Pač sladko upanje in nado smo imeli dosihmal, da bode *prerोजना* šola ljudem mnogo koristila v dušnem in telesnem oziru, za *npravno* zboljšanje in lajši ali celó boljši *kruhek*, zdaj pa nenadoma terdi g. S., da je *preveč* kaj tacega od šole pričakovati, da tedaj šola ne boljša ne npravno, ne telesno. Kakov namen ima tedaj ljudska šola? pojasnite nam egiptovsko to tamo, prosimo lepo! Da bi šola *sama* ali pa *npravno popolnoma* zboljševala in *vse* ubošstvo panala, to je *preveč*

pričakovati od nje, *vsega* tega ne more sveršiti, *nekaj* pa zamore na vsaki strani storiti.

Sola je namreč hčerka sv. cerkve, rojena edino in najpred v pomoč za popolnise podučenje v sv. veri; še celó brati in pisati se je v nji učilo skor zgotj iz tega namena. To podučenje pa je vedno merilo in še meri in bo merilo tudi edino in najpred na zboljšanje serca = nravno poboljšanje sveta. Kdor tedaj terdi, da šola nravno ne zboljšuje, mora to tudi terditi od cerkve, kar pa gotovo ni mogoče, torej tudi od šole ne. Pa kdor *če* to viditi, lahko vidi iz D. I. 2. in 3. in tudi vsi kerš. šolski časopisi terdijo in tirjajo to dolžnost od šole, med njimi še prav čversto tudi naš „Tovarš“. G. Svitoslav sam je te resnice popolno prepričan, jo terdi sploh po svojih spisih, celó v tem pismu, da! eno samo versto po tem tajenji, ko pravi: Od ljudske šole drugi *premalo* pričakujejo in terdijo, da vsega tega ne mora storiti (namreč *nravno* boljšati in telesno). Po teh besedah tisti *premalo* pričakujejo od šole, ki pravijo, da ona ne boljša nravno in telesno. Kdo tedaj ravno prav pričakuje? Gotovo tisti, ki upa od šole tudi nraavnega zboljšanja sveta. In tako g. Sv. podira že v drugi versti, kar je v prejšnji zidal, terdi, kar je tajil.

Str. 183 v. 13. piše: Ko bi v sedanjih časih šol ne imeli, naš rod bi bil *npravno* še bolj spriden . . . ko imamo šole, si vender lahko pomaga.

Str. 184. od spodej v. 4: . . . „ona (šola) je, da ohranjuje, kar se more, da boljša, kar je mogoče“ . . .

In po mnogih krajih govori od sadú, ki ga šola donáša. Ta sad zamore biti = *zboljšanje npravno in telesno*, družega šola ne more donášati.

S tem dokazom torej *očitanje* v „Danici“ še ni overženo. Daljne napade bomo pregledali drug pot.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXXV.

K. §. 15. č. b) pravim: Nennwörter, welche im Werfalle der Einzahl vor dem *o* zwei Mitlaute haben, schalten im Wesenfalle der Zwei- und Mehrzahl ein *e* ein: okno — óken, pismo — pisem.

D. O ženskih pred *a* praviš: „zwei oder mehrere“ — p. iskra — isker, suknja — sukenj, dekla — dekel, igla — igel, služba — služeb itd.; ali že Glasnik piše: „Pravilo o ženskih samostavnih kakor tudi pravilo o množnem rodivniku srednjih in ženskih samostavnikov str. 16 b) in 19 f) ni veljavno na vse strani: mesto — mest (ne meset); barka — bark (ne barek)“ itd.

K. Da je *st* neločljiv, se vé; tako tudi *lj* in *nj*: p. polje — polj, sanje — sanj, in Miklosič ima celo *zarj* iz *zarja* nam. *zarija* — *zarij*.

D. Pri dveh ali več soglasnikih, ki se lahko in dosti razločno izgovarjati ne dajo, zahtéva to blagoglasje, uči Metelko; in Janežič piše o ženskih §. 91, a, in o srednjih §. 96 p. „Stojita li na koncu srednjih débel dva ali trije soglasniki, katerih skupna izreka se ustom upira, vstavi se v dvojnem in množnem rodivniku zavoljo lepoglasja kakor ženskimi imenom *e* pred poslednjim soglasnikom, pred *j* jim pa *i* oživi; razun *lj*, *nj*, *st*, *šč*, *zd* itd. (cf. §. 30. III. a).

O. Miklosič določi malo bolje to reč v §. 273, kjer pravi, da neločena ostaneta soglasnika, kedar je prvi sikavec (*c*, *s*, *z*), drugi pa goltnik (*g*, *h*, *k*) ali zobnik (*d*, *t*): vojska, gosposka, usta, glista, krasta, nevesta, uzda, brazda, brzda, zvezda itd. vojsk, gosposk, ust itd.; tako tudi klešče, tašča, toporišče — klešč, tašč, toporišč; vendar goska — gosek, stsl. gos'ka.

XXXVI.

D. Pisali smo poprej v dvojnem in množnem rodivniku: žival, misel, pesem, bolezen, prikazen, kokoš, nit, miš itd.; potlej so jeli nekteri pisariti: živali, misli, pesmi, bolezni, prikazni, kokoši, niti, kakor v rodivniku enojnega števila; zdaj pa kažeš Krušič, naj se piše: živalij, kostij (§. 18), kakor ljudij (§. 14, h), očij (§. 15, e), gospíj (§. 17, h), hčer in hčeri j (§. 18, e)!

O. Kopitar že piše str. 250 v posebni opombi: Einige schreiben im Genitivo der Mehrzahl žíváli; nach der Analogie von klopí, dass also in klopí keine andere Abweichung, als die Ueberwanderung des Tons, wie der Hauptsache nach in den übrigen Casibus, statt hätte. Das tonlose *i* ist ohnehin stumm«.

D. Metelko ima v sklanji VI, a) samo žival, ter pravi, da se po tem zgledu ravnajo vsi na soglasnike *z i* brez na-

glasa v rodivniku; nekteri večzložni pa vdévajo že v imenovavniku zavoljo blagoglasja polglasnik, ki ga v sklanji izpuščajo, v množnem rodivniku pa velikrat spet privzemajo. — Potočnik kaže v množnem rodivniku *nít* (*i*); Janežič pa piše §. 91. d): Ženskim samostavnikom na soglasnik (B.) rodivnikovo sklonilo *i* med ljudstvom véasi odpada, kar pa ni, da bi se v knjigi posnemalo, vsaj pri eno- in dvozložnicah ne, n. pr. Kolikor glav, toliko misli (ne: misel). N. pr. — Osem luči (ne: lúč) sem ti prižgal. N. ps.

O. To je vsled Miklosičevih besedi, kateri §. 300 k zgledu *nít* pravi: Der pl. gen. lautet stets auf *i* aus: dver, zapoved, trub. misel. preš. 59. für dveri, zapovedi, misli sind demgemäss unrichtig.

K. Tudi Metelko piše pri ženski sklanji V. str. 186. »Im Genitiv plur. spricht und schreibt man Marij, podertij, ládij, etc. weil das *ij* hier die eigentliche Biegungssylbe ist. Sollten wir nicht im Genitiv plur. nach dem Altslawischen allezeit *ij* anstatt *i*: kostij, ljudij, dnij etc. schreiben?«

D. Po staroslovenskem torej si pisal: *živalij*, *kostij* itd?

O. Res je v stsl. in v nekterih slovanskih p. rus. *kostyj* in celo *kostej*, *poslanij* itd.; vsi drugi pa pišejo *kosti*, *ljudi*, in *rib*, *volj* itd. Toda v stsl. so razlike v tej pisavi, in celo pri rodivnikovi obliki: *pesmi*, *živali* — se kaže velikrat dvomba, da se dá še le iz celega stavka spoznati, kar se pri imenovavnikovi: *pesemi*, *žival* — kmali lahko razloči, zlasti kedar je samostavnik brez pridevnika. Sicer se v dvojnem in množnem štev. res drugač naglasujejo, *l* se sploh čisto izrekuje, z nekakim polglasnikom p. *živál-i*, *misł-i*, *níti*; nikakor pa se v nsl. ne dá zagovarjati pisava *ij*: *mislij*, *svislij*, *kokošij*, *mišij* itd.

Šolsko blagó.

Obravnavá 18. berilnega spisa iz „Drugega berila“.

„Rešeni rokodelski deček“.

Prej ko se začne berilni spis obdelovati, naj učitelj ob kratkem učencem razlaga kaj o popotovanji rokodelcev; znabiti tako le: Da mladi rokodelci po svetu hodijo, je že stara navada. Bere se, da so

že v starih časih kralji in cesarji in drugi zlahtniki popotovali s svojimi služabniki v ptuje dežele, da so spoznavali imenitnosti in umetnosti ptujih narodov, in se jih učili, ter tako domu priselši tudi druge izobraževali. Pozneje je bila dolžnost, da so rokodelci, ki so se doma izučili, potovali v ptuje kraje in tako prinašali domú in širili domá svoje skušnje. Ohranila se je ta navada do sedanjega časa, dasiravno dan danes ni toliko navadna, kakor nekdanj. Marsikdo iz med vas je že vidil takega mladega popotnika, ki je šel po cesti s culico na rami in palico v rokah, ter je zvečer tú pa tam prosil prenočišča i. t. d. Kedar pride tak rokodelski mladeneč h kakemu mojstru, se mu ponudi v službo, in kedar pri enem dalj ali manj časa dela, gre zopet naprej od mesta do mesta, od terga do terga i. t. d., ter si povsod nabira skušenj in sploh olike za svoj prihodnji stanovitni stan. Pričujoča povest nam kaže tudi nekega rokodelskega dečka. Berimo jo! — Učitelj naj jo naj pred sam vsem v zgled lepo prebere, potem naj jo berejo bolj zmožni učenci, da se posamesni stavki in vkupna tvarina ložeje in bolje v spomin vtisnejo. Napak pa menda tudi ni, ako učitelj narobe dela, namreč, da spis prej obravnava, in še le potem bere, vsaj je občno znano, da, kar kdo kaj ne razumé, tudi prav ne more brati.

Obdelovaje spisa naj učitelj nikdar ne pozabi na glavno misel, ki tiči v njem: „Pomagaj svojemu bližnjemu, ako je v potrebi“; zraven naj se učitelj ravná po zmožnosti svojih učencev, in naj tirja od učencev, da mu popolno in lepo odgovarjajo na njegova vprašanja. Govori naj nekako tako le:

Kaj pripoveduje 1. stavek? — Komu pravimo rokodelski deček? — Kaj se pripoveduje od dečka? — Pustino imenujemo nerodovitno in pusto zemljo, kjer nikdar kaj prida ne zraste, tedaj ljudem tudi nikakoršnega dobička ne donša. V katerem letnem času in v katerem mesecu je navadno naj večji mráz? — Kaj pripoveduje drugi stavek od dečka? — Kako se varuje mraza? — Ali bi bilo dečka tudi tako hudo zeblo, ako bi bil imel zimsko obleko? Imenuj zimsko obleko! — Glejte, kako ste vi vendar srečni, da vam vaši skerbni starši napravljajo dobro gorko zimsko obleko, da ne terpite po zimi mraza! Bodite jim pa tudi zato hvaležni! Zakaj je deček jokal? — Ali je imel deček samo svojo nesrečo pred očmi? Kaj se mu je še posebno milo delalo? Kako je to v povesti zapisano? — Dobri in skerbni starši ljubijo svoje otroke, ter skerbé za njih srečo. Le srečne bi radi vidili in imeli, zato vse storé, in dostikrat sebi marsikaj odrečejo, da otroke preskerbujejo. Dobri otroci pa tudi to spoznajo, in so svojim staršem za vse hvaležni. Kako morejo biti otroci hvaležni svojim staršem? — Kako je bil ta deček svoji materi hvaležen? — Iz katerih besedi to posnameš? — Kaj je zapisano naprej v tem spisu? Kaj misliš, zakaj je urneje hotel stopiti? Kakšni so bili njegovi udje? — Zakaj je bil zaspan? — zakaj truden? — Kaj je potem storil? — Ali je bilo to prav? — Vedite, da mráz človeka tako omami, da misli, ako se nekoliko uleže in počije, da mu bo potem bolje; pa to je zelo nevarno in nespametno, ker veliko se jih je že tako v mrazu uleglo, pa niso nič več vstali, — zmerznili so. Kdo je najdel dečka? — Kje in

kakšen je bil? — Pri nas je navada, da poštni hlapci le vozijo; po drugih krajih pa tudi nosijo ali pa jezdarijo, kakor vidite iz prvega stavka drugega dela. Kaj je poštni hlapec zapazivši nesrečnega dečka naredil? — Zakaj ni dečku poštni hlapec pomagal, ali ga pa seboj vzal? — Ali veste za kako strašno hišo? — Zakaj se ji tako pravi? — Kaj so poštnemu hlapcu odgovorili možje? — Kakšnega človeka nesreča ali nevarnost svojega bližnjega nič ne gane in se mu nesrečnež kar nič ne smili? Takemu pravimo terdoserčnež, tudi neusmiljenec ali neobčutnež! Ali so bili v stražni hiši vsi tako terdoserčni? — kdo ne? — Kaj je ta dobri človek notri delal? — Kdo je dninar? — Kaj je dninar potem naredil zvedši o dečkovi nesreči? — Ali je bilo to že vse, kar mu je dninar dobrega storil? — (Tukaj naj učitelj podučí učence, „kaj je storiti, kedar človek zmerzne“, kar je pisal „Tovarš“ v 5. tečaji 20. listu, 15. oktobra str. 315.—316.)? — Koljko časa je dninar dečku še dobrote skazoval? — Ali se mu je zato deček kaj zahvalil? — Kako je to v povesti zapisano? — Kaj nam kaže ta berilni spis? — V katerem stavku je zbrana poglavitna misel? — Povej vse, kar veš od rokodelskega dečka! Rokodelski deček je bil pobožen in bogaboječ, ker je v potrebi molil in se Bogá spominjal. Svojo mater je ljubil in ji je bil hvaležen. Posnami to iz berilnega spisa! Poštni hlapec je bil usmiljen, ker se mu je deček smilil; da ga je le zagledal, si je vse prizadeval, ga rešiti in mu pomagati. Kako je to v spisu zapisano? — Dninar je bil tudi usmiljen in postrežljiv; da je le zvedil o nesrečnem dečku, mu je hitel pomagat, in dasiravno sam ubog in reven, je vendar ž njim delil hrano in gorkoto, da je deček popolnoma ozdravil. Poišči to v spisu!

Drugi so bili neusmiljeni in neobčutni; kako se to v povesti pri-poveduje? Kteri rokodelci skerbé za našo obleko? — za stanovanje? — Ktero orodje ima čevljar? — ktero mizar? — Kaj izdeljuje ključavničar? kaj zidar? — Kteri so letni časi? — Ktere praznike obhajamo po zimi? ktere spomladi? — Imenujte nektera večja mesta? — nekatere dežele! Kakšna je pot? kakšno vreme? kakšna obleka? — kakšni otroci? — Kaj dela hlapec, deček, dninar, učenec? Povejte sedaj vse, kar veste, od rokodelskega dečka? Popišite poštnega hlapca! Zapišite, kako je poštni hlapec naznanil nesrečo v stražni hiši! Povejte povest od usmiljenega Samarijana! Ali si ste te dve povesti kaj podobne? Zapišite, kako je dninar že zdravemu dečku naznanil njegov nevarni stan. Naredite pismo, v katerem je deček naznanil prestalo nevarnost svoji materi! Povejte, kako se je deček poslovenil se od dni-narja, njemu zahvaljeval! i. t. d.

Govekar.

Novice.

Marski deželni odbor je razpisal 600 gold. darila za naj boljši spis v domačem jeziku, kako naj se podučuje gospodarstvu. Knjiga ta je namenjena učiteljskim pripravnikom. — Lep zgled vsem drugim deželnim odborom.

V Inšpruku je mestna gosposka razglasila resni ukaz, v katerem vsem dečkom v malih in glavnih šolah pa tudi v nedeljskih šolah ojstro prepoveduje tobak kaditi ali piti. — Tudi lep zgled marsikteri srenji.

Iz Celovoa. Preč. g. Grega Jäger pride za profesorja katehete in pedagogike in za kateheta normalnih šol v Celovec.

Iz pod Ljubelja na Gorenškem. (Učiteljski zbor v Kra nji.) Tega učiteljskega zbora, ki je bil 11. sept. t. l., vdeleževali so se vsi učitelji kranjske dekanije, razun starega učitelja iz Šentjurja in cerkljanskega podučitelja. Ker sta nas pa dva stranska učitelja (eden iz Verhnike, drugi pa iz Istrije) počastila, nas je bilo vendar le precej lepo število, ako rečem 17 učiteljev in dva gosp. vodja. — Zbor se je pričel ob 9. uri dopoldne v šolskem poslopji pod vodstvom preč. gosp. dekana; ker so nas pa omenjeni gospod zbog nekega opravka že čez četert ure morali zapustiti, namestoval jih je čast. gosp. M. Lázar, vodja kranjske glavne šole, ki je pravi prijatelj ljudskih učiteljev. Zbor se je pričel najpred s pesmijo „Po jezeru“, pri kateri so se učitelji dobro odlikovali in tudi pokazali, da imajo prijetna in izurjena gerla za petje. Potem so se reševala vprašanja, ki je je razpisal preč. knezošk. konzistorij 21. marca s št. ³⁶⁰/₇₀ t. l. (glej Tovaršev list 9!) — Vsaki učitelj je moral najpred svojo pismeno rešitvo na mizo položiti, kjer se je pokazalo, da so te vprašanja vsi učitelji po tirjatvah preč. konzistorija tudi pismeno odgovarjali. Samo dva, ali, ako se ne motim, trije niso prinesli pismenih rešitev. Nočem tu omenjati njih imen v sramoto, samo toliko moram pa pristaviti, naj bi se v prihodnje kaj takega več ne zgodilo, ker z enako lenobo se mladi učitelji na kmetih le pohujšujejo, sosebno, ako jim učitelji glavnih šol ne dajejo lepega in dobrega zgleda. — Vsaki učitelj dobí potem svojo napisano nalogo zopet v roke, da izdelek vsaj enega vprašanja glasno prebere; drugi smo poslušali in izrazovali svoje misli. Misel, katero je nas večina poterdila, je bila zapisana v zapisnik.

Pervo vprašanje, namreč: Naj se ob kratkem, pa vendar popolnoma razloži, kaj ima učitelj opraviti pri obdelovanji razširjenega stavka i. t. d., je več učiteljev prav dobro rešilo, vendar pa je izdelek tega vprašanja, ki ga je po slovenski izdelal g. Ivan Tomšić najbolj dopadel, in se od vseh učiteljev kot najboljši izdelek poterdil. Tudi g. Knific, ki je jedro vseh odgovorov prav dobro ponavljal, je pri tem vprašanji posebno na primerjenih zgledih razlagal, kako naj se razširjeni stavek pojasnuje, kako naj se pri podučevanji sintetična pot hodi pri spraševanji pa analitično postopa, in je tudi med razne navedene zglede mnogo razločkov med obema jezikoma vpletal.

O drugem vprašanji, ki zadeva vspešna vodila pri poduku v pisanji, je bilo veliko in pa različnih misli. Skorej vsaki je to vprašanje po svojih najboljših mislih, tedaj različno od drugih izdelal. To je tudi prav. „Quot homines, tot sententiae“, pravi latinska prislovica. Eni so zahtevali, naj bi se gosp. Lesarjevi sešitki zavergli, ker svojega pravega namena ne dosegajo, — drugi zopet, naj bi se ti zvezki pre naredili takó, da bi predpisa ne bilo v prvi naj zgornji verstici, kajti otroci na ta način le pretežko zadenejo v drugih verstah pis-

menkam odmerjeni prestor. Da bi se ta reč otrokom polajšala, navsvetuje g. Cebin, da bi se mesto v zgornjo raji v vsako verstico na sešitkih zapisala ena sama beseda ali pa pismenka, ktero bi potem otroci dalje po tej verstki pisali. Gosp. Trojar je predlagal, naj bi se predpisi na sešitkih sestavili po alfabetičnem redu takó, da bi se otroci berž ko moč naučili pismenā pisati, in da bi tako kmali zapisovali razne misli in besede na pamet. Omenilo se je še na dalje, naj bi se vaje v pisanji ravnale po vajah v branji, ki se nahajajo v „Abecedniku“ in po tem redu naj bi se tudi sestavili sešitki. G. Lesarjevi sešitki naj se pa ohranijo in rabijo tako dolgo, dokler ne bomo kaj boljega imeli; ta čas naj se pa na lepo černo tablo primerno spisani predpisi večkrat spreminjajo postopaje od ložjega do težjega. Naposled se je še reklo, i da, ker imajo učitelji pri pisanji razna vodila, morali bi tudi imet razne sešitke, kakor je imajo po drugih deželah. Naprosil se je g. Vavken naj bi on sestavil sešitke po berilnih vajah, ali pa takó, da bi imeli otroci v vsaki verstki primerno besedo, in naj bi te sešitke tudi on založil, kar je g. Vavken tudi obljubil, ako bi potem le učitelji skerbili, da bi se prodajalo domače, ne pa ptuje blagó.

Tretje vprašanje: Namesti česa so sedanje spisnice (Fleisshefte), kaj naj se v nje piše itd., odgovorila je večina učiteljev skorej enako, iz česar se je videlo, da so učitelji pri rešitvi tega vprašanja dokaj premišljevali in vsi skupaj pravo zadeli. Kar naloge za spisnice zadeva, se je reklo, da naj se vse naloge lepo popravljajo, pomote povedo in na šolski tabli pred očmi vseh učencev popravljajo; pod vsako nalogo naj tudi učitelj zasluženi red zapiše, ker to učence posebno k marljivosti spodbada. Spisujejo pa se naj za življenje potrebne reči, ki šolski nauk pojasnujejo in učencem in staršem koristijo, ter jim še v poznejih letih veselje delajo. — Sosebno je dopadel spis g. Sajeta, ki pravi, naj bi otroci v spisnice tudi kaj o sadjereji spisovali; lepo pisane spisnice otroci hranijo, in je večkrat še imajo v poznejih letih. Ako se bi tedaj važne in koristne reči v nje spisovale, bi marsikteremu tudi še pozneje mnogo koristile.

Četerto vprašanje, kako naj učitelj katehetu pomaga, da otroci keršanski nauk razumejo po umu in sercu in da ga ohranijo v spominu, razvozlali so učitelji različno in dobro. Nobena misel se ni zavergla, kajti vse so bile izverstne in sebranim učiteljem koristne. G. Vavken-ov spis, ki omenja, naj bi se v vsaki šoli nežna mladina zapisala v društvo sv. Mohora, je bil z občno pohvalo sprejet. G. Knific je omenil, da ima vsaki učitelj dosti prilike pri berilih, pri lepopisji, številkanji, petji itd., da obrača pozornost učencev na verske resnice. — Čast. g. Janez Juvan, vodja terziške glavne šole, je pokazal bolj za katehete, kako se po prav lahki poti podučuje v keršanskem nauku, posebno pri učencih, ki še ne znajo urno brati; ta pot, po kateri se otroci uč. igraje najpotrebniših naukov iz katekizma, je vsem učiteljem zeló dopadla. —

Rešitve zastavljenih konzistornih vprašanj bile so večidel v lahko umevnem slovenskem jeziku pisane; nekteri so pa nekaj tudi po nemški odgovorili. — Po končanem zboru so učitelji še eno slovensko zapeli, in potem so nas peljali rodoljubni g. M. Lázar v gostivnico

domačega in dobrovoljnega očeta Jahača, kjer smo kosili, in sicer tako, da učitelji malokdaj tako. Tu se je verstila napitnica za napitnico, najpred čast. g. dekanu, kterega pa ni bilo pri nas, potem pa drugim prednikom in prijatlom šolske mladine. Posebno se je prikupil g. Knific s svojimi slovenskimi dobrovoljkami, kterih je celo zbirko nalašč saboj prinesel in ž njimi veselo učiteljsko družbo navduševal in prav dostojno kratkočasil. To se vé, da mila in krasna pesmica „Kje dom je moj“, ki jo je pel g. Vavken, prekosila je vse druge mične pesmice. —

Ker so blagi g. dekan, kteremu se vsi učitelji tukaj serčno zahvaljujemo, pijačo plačali in še neki drugi gospod precej velik kos plačila na sé prevzel, je ostalim učiteljem veseli in dobri obed le kaj malo stroškov prizadjal. — Tako smo končali letošnjo učiteljsko skupščino s serčno željo, da bi jo vsako leto še vspešneje obhajali, kar se bode tudi gotovo zgodilo, ako bomo skupno in v pravi prijateljski zvezi delali v svoje lastno izobraževanje in na korist naših ljudskih učilnic. Skorej vsaka skupščina ima svoj letni zbor, in mi učitelji ne bi ga imeli! „Viribus unitis“ naj velja tudi nam učiteljem, kajti kakor v natornem, ravno takó se tudi v duševnem človeškem življenji le z združenimi močmi doseže veliko dobrega. — é.

Iz Ternovega na Notranjskem. (Šolske preskušnje — učiteljski zbor — nova šola — šolska drevesnica in bukvarnica). Zavoljo vojskinega hrupa, ki je iz sosednih krajev donel do nas, smo v našej dekaniji šolske preskušnje imeli nekoliko dni pred ko druga leta. Tudi meni je bila prilžnost dana vdeleževati se teh preskušenj, torej zamorem tu o njih nekoliko besed spregovoriti. Poslušavci so bili z napredkom šolarjev sploh prav zadovoljni, ker so otroci šole še precej marljivo obiskovali in se veliko lepega in koristnega za življenje naučili. Keršanski nauk, branje, številjenje, slovnica in spisje — se vé da vse v lepi, čisti slovenščini — se je po naših učilnicah s prav dobrim vspehom razlagalo, in otroci so pri spraševanju odgovarjali, da je bilo veselje. Povsod so po preskušnji učenci tudi zapeli eno ali dve lepi pesmici in poslušavce s tem zelo razveselili. To je kaj hvale vredno, da se naša mladina v nježnih letih vadi v lepem poštenem petji, kajti le tako bojo zginile tiste ostudne in umazane popevke, ki jih po naših soseskah pogostoma popevajo razujzdani ponočnjaki. Veselilo nas je tudi, da se je sadjereja po vseh šolah vpeljala. Gotovo bo ta nauk veliko koristil in v ljudeh veselje obudil do reje sadnega drevja. Naj mi nezamerijo gospodje učitelji, da jih pri tej prilžnosti na nekaj opazne storim, in to je, da so otroci sim ter tje pretiho in premertvo, — če so tudi dobro znali — na vprašanja odgovarjali. Temu je pogostoma vzrok, da sam učenik premalo življenja svojim naukom vdihne, in da pretiho in premertvo otrokom dotične nauke razlaga. Gotova je resnica, da učeniku, kteri v šoli glasno govori, tudi otroci večidel glasno in razumljivo odgovarjajo. —

Ko so bile po vseh šolah našega okraja skušnje doveršene, smo imeli v Ternovem pri preč. gospodu dekanu učiteljski zbor. Na pohvalo gospod učiteljem bodi rečeno, da so se zbora vsi vdeležili in seboj prinesli pismene odgovore v slovenskem (nekoliko tudi v nem-

škem) jeziku izdelane na znana vprašanja preč. knezoškofijskega konzistorija. Razun teh vprašanj se je še mnogo praktičnega pogovarjalo, n. pr. o nepraktičnosti in nepotrebnosti nauka nemškega jezika v kmečkih šolah, o rabi železnih peres pri pisanji, o učenji sadjereje in sviloreje, o kmetijstvu itd. — Pri obedu, kterega smo po posvetovanju imeli pri gosp. dekanu, so g. g. učitelji še nekoliko postenih pesem zapeli. Vsi, ki so se zбора vdeleževali, so zapustili hišo gosp. dekanovo veseli in živo prepričani, kako koristni so učiteljem in katehetom učeniški zbori. — Za vedno smo vzeli letos slovó od stare, slabe šole, ker o vseh svetih se bo šola začela v novem veličastnem šolskem poslopji, ki stane ternovsko faro blizo 10.000 gl. — Šolske sobe so zračne, svitile in velike, da jim jih menda v vsej škofiji ne bo para. Za šolo je lep prostor za drevesnico. Stara drevesnica se bo skor gotovo na ta prostor preselila, ker bo tu bliže šole in na boljšem mestu. Po smerti gosp. duh. pomočnika J. Hlebša je naša šola podedovala dokaj lepih bukev. Nekaj se je še kupilo, nekaj darovalo, in zdaj ima že polno omaro prav izverstnih bukev; tudi ona, ki je dosedaj v kotu stare šole skoraj pozabljena tičala, bo našla v novi šoli častno mesto. Večim otrokom, posebno nedeljskim, se bojo bukke izposojevale, da se prava keršanska omika širi med milim slovenskim narodom. Da si mi zdrav, ljubi „Tovars!“ B—c.

Z Vač. Morda ga še ni bilo dopisa, v „Tovarsu“ iz naših hribov, pa vzrok je lahek, kajti malo zanimivega se pripeti tukaj. Pisal bi sicer mnogo in o marsikteri reči, pa namenil sem samo naznaniti vesel dan, kateri je bil zelo zanimiv za tukajšnjo mladost, kakor tudi za vso faro. — 3. preteč. m. smo imeli tukaj šolsko spraševanje, h kteremu so prišli tudi občno spoštovani gosp. dekan Toman. Veselo jih je sprejela šolska mladost. Pred skušnjo se je snidila mladina v cerkev k sv. maši, po maši se je pela zahvalna pesem, kakor je že navada, in potem se je pričelo spraševanje. V resnici moram reči, da so otroci izverstno odgovarjali, sicer tako, da so bili odgovori všče vsem poslušavcem. Tukajšnji učitelj g. Lovre Veber se veliko trudi z otroci. Nekaj mi vendar serce teži, kar bi rad povedal, in to je, da se je na nauk v kmetovanji in sadjereji čisto pozabilo, kajti v naših hribih bi bilo to zelo pristojno in koristno. Že lega kraja je tako vstvarjena, da naši kmetje se živé le samo s poljem, živinorejo in sadjerejo, zatorej pozor tudi v tej zadevi! Sej je bilo že tudi v „Tovarsu“ veliko veliko govorjenja v tej zadevi; mislim, da bo vendar enkrat dobra beseda dobila rodovitn kraj. Upamo, da bo tudi drugo leto pri nas v tej zadevi drugače. Da se je pa vse drugo pri spraševanji izšlo po volji, priča je bila, da so g. dekan učence očitno pohvalili. Rekli so, da jih zelo veseli, da učenci tako dobro odgovarjajo; spodbujevali so jih tudi, da naj še dalje tako stanovitni ostanejo, in si za vselej nauke v svojem sercu ohranijo, pa tudi nikdar ne zabijo, da šola je pravi steber, kateri ohrani človeštvo pred padcem, sej že znani prigovor pravi: „Kar se človek mlad nauči, zna tudi v starosti“. V resnici so naš gospod dekan pravi šolski prijatelj. Bog daj mladini mnogo takih prijateljev!

J. Vaški.

Iz Planine. 22. preteč. m. smo pokopali tukajšnjega verlega mladega učitelja M. Tomca, ki je za hudo boleznijo nagloma umrl. Rajnik je bil priserčni prijatelj domači mladini, izversten pevec in orglavec in zvest domoljub, kterega ne bomo nikdar pozabili. Bog mu daj večni raj!

Iz Idrije. Ker je po ukazu slavne c. k. dež. vlade 5. oktobra p. l. št. 11240 začasna šola za pripravnike na c. k. glavni šoli v Idrii konec šolskega leta 1866. jenjala, se tu pripravniki ne bodo več sprejemali.

Iz Ljubljane. „Slovenska Matica“ je svojim udom (kterih število je sedaj že čez 1000) zopet poslala tri lepe, podučne knjige, in sicer: „Vojvodstvo Kranjsko“, „Vojvodstvo Koroško“, po spisu Jož. Erbena in „Národní Koledar“ in letopis za l. 1867. Učitelji, rodoljubi! širite vsaki po svojem kraji to za národ toliko koristno društvo!

— Tudi je prišel na svitlo IV. zvezek „Čitavnice“, ki jo izdaja dr. Iv. Geršak. Veliko podučivnega berila je v tem snopiču za vsakega bravca, posebno pa za učitelje, ker jim ponuja mnogo blagá za šolsko in domačo rabo. Veljá le 50 kr. Kdor jo kupi, mu ne bo žal.

— Iz zapuščine slavnega rajnkega Riharja je prišel na dan zopet nov zvezek družinskih pesem, ki se imenujejo „Národní napjevi“, in jih je 15, eden lepši od drugega, n. pr.: „Noč na blejskem jezeru“, „Delapust“, „V logu domačem“, „Mlatiči“ i. t. d. Priporočamo jih vsem učiteljem, pevcem in pevkam in vsem slovenskim čitavnicam. Dobivajo se, kakor vsi drugi Riharjevi napjevi, pri sestri (v seminišču) rajnkega skladatelja.

— Pri naznanjenem učiteljskem spraševanju 25. in 26. preteč. m. so bili trije učitelji.

— Vse očitne šole v Ljubljani, to je, gimnazija in realka, normalka s pripravšnico, ursulinarska in glavna mestna šola pri sv. Jakopu se bodo začele 3. novembra t. l.; 29. t. m, naj se pa učenci zglasujejo. — Tudi gimnazija in glavna šola v Novem mestu in spodnja gimnazija in glavna šola v Kranji se začnejo 3. prih. m.

Premembe v učiteljskem stanu.

G. Matej Germ, učitelj v Planini pri Vipavi, gre v Adlešice; na njegovo mesto v Planino pa gre g. Jan. Gantar, učitelj v Adlešicah. — G. Lovro Sadar, učitelj v glavni deški šoli v Loki, je dobil službo 2. učitelja v ravno tej šoli, njegovo mesto — služba 3. učitelja — pa je razpisana. — G. Matej Tomc, učitelj v Planini je umrl. R. I. P.!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.